

УДК 32.019.51:316.482

Наталія Ніколаєнко,

доктор політичних наук, професор кафедри політології,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського,
(Миколаїв, Україна),
<https://orcid.org/0000-0002-2558-4749>,
nikvlad96@ukr.net

Юлія Василевич,

кандидат історичних наук, доцент кафедри політології,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
(Миколаїв, Україна)
vasilevich.80@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3454-1019>

Олександр Комарчук,

аспірант кафедри політології,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
(Миколаїв, Україна)
komarchuk2012@yandex.com
<https://orcid.org/0000-003-10-45-96-35>

ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Акцентовано на необхідності комплексного аналізу інформаційно-комунікаційної складової частини російсько-українського конфлікту. Досліджено питання інформаційних викликів для України як результату деструктивних пропагандистсько-маніпулятивних актів російських владних структур та засобів масової інформації, поширення інформаційної експансії й агресії Російської Федерації. Визначено, що інформаційні виклики мають як короткостроковий, так і довгостроковий виміри. Інформаційний вплив із боку РФ зумовлюється історичною традицією, спільністю розвитку, соціокультурною спадщиною. Окрім того, в основу інформаційної агресії щодо України покладено концепцію «руського миру», що активно популяризується російськими медіа, науковцями та політиками, і становить потенційну загрозу суверенітету нашої держави, збереженню цілісності її території.

У процесі формування інформаційних викликів для України визначено три етапи: 1991–1999 рр. – початковий етап; кінець 2013 – початок 2014 р. – розгортання активних пропагандистсько-маніпулятивних акцій із боку російських спецслужб, політикуму та ЗМІ з метою зміни поглядів, свідомості й вчинків представників українського суспільства, а також створення негативного іміджу України у світі. Третій етап, починаючи з 2014 і до сьогодні, яскраво демонструє масштаби вторгнення РФ в інформаційно-комунікаційний простір України та свідомість українців.

Визначено, що збереження інформаційного суверенітету, формування ефективної системи безпеки в інформаційній сфері є актуальною проблемою для України, яка сьогодні є об'єктом зовнішньої інформаційної експансії, маніпулятивних технологій та руйнівного інформаційного вторгнення.

Ключові слова: інформаційні виклики, інформаційно-комунікаційний простір, російсько-українська гібридна війна, інформаційно-маніпулятивні технології, концепція «руського миру», інформаційна безпека держави.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Анексія Російською Федерацією (далі – РФ) території України – Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, частини Донецької та Луганської областей, створення квазідержавних утворень «Донецька Народна Республіка» та «Луганська Народна Республіка» – переконливо доводять, що вивчення принципів і механізмів комунікаційних маніпулятивних технологій вимагає комплексного дослідження в сучасних реаліях продовження Росією стратегії гібридної війни в нових, у тому числі медійних, формах. У цьому контексті особливої уваги потребує вивчення інформаційних викликів гібридної війни.

За останні кілька років Світове Співтовариство зіткнулося з проблемою нового, оновленого феномену «інформаційних викликів», при тому, що останні мають прихований характер.

На думку сучасних дослідників, аналізуючи інформаційні виклики гібридної війни, доречно використовувати термін «інформаційна війна» як складову частину гібридної війни, що потребує комплексного аналізу інформаційно-комунікаційної складової гібридної війни.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Інформаційну війну як соціально-філософську проблему почали розглядати ще в середині ХХ ст. До цієї теми звертались Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, П. Лазарсфельд, Г. Лассуел, Д. Клапер, Г. Почепцов. Внесок останнього є особливо важливим, оскільки матеріалізується не лише в суто наукових, а й у публіцистичних текстах, постах у соціальних мережах, які охоплюють максимально широку аудиторію. Г. Почепцов визначає інформаційну війну як комунікаційну технологію впливу на масову свідомість із метою зміни когнітивної структури таким чином, аби впливати на зміни в поведінці людей [1].

В. Горбулін одним із перших вітчизняних дослідників указав на застосування Росією проти України концепції «гібридної війни», яка багато в чому є унікальною зі структурно-функціонального погляду: за формою вона «гібридна», а за змістом – «асиметрична». Найчіткіше характер нового типу війни продемонстрували спочатку анексія РФ навесні 2014 р. території Автономної Республіки Крим, а потім – підтримка місцевих радикальних елементів та повномасштабне вторгнення російських підрозділів до східних областей України. Хоча кожен конкретний елемент цієї «гібридної війни» не новий по суті й використовувався майже в усіх війнах минулого, однак унікальними є узгодженість і взаємозв'язок цих елементів, динамічність та гнучкість їх застосування, а також зростання ваги інформаційного чинника. Причому інформаційний чинник в окремих випадках стає самостійним складником і виявляється не менш важливим за військовий [2].

Мета дослідження – аналіз інформаційних викликів для України в умовах російсько-українського конфлікту, передумов їх виникнення та умов

протистояння агресивному інформаційному проникненню в інформаційно-комунікаційний простір нашої держави.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційні виклики гібридної війни є доволі різними за своєю природою й мають як локальний (короткостроковий вимір), наприклад інформаційна окупація окремих регіонів, поширення безпрецедентних обсягів дезінформації та пропаганди, так і більш абстрактний (довгостроковий вимір), як-от зневіра в засобах масової комунікації (далі – ЗМК) міжнародної громадськості. Отже, і відповідь на названі виклики має бути різною [3, с. 3].

Сьогодні однією з основних загроз для української державності є активна фаза інформаційної війни, яка ведеться проти нашої країни РФ, котра активно використовує інформаційно-комунікаційні технології для зомбування власного населення, ведення інформаційної війни проти України та неправдивого інформування світової спільноти щодо певних подій, зокрема, збройного протистояння на Сході України. Протидіяти потужній російській дезінформації може лише створення ефективної системи національної інформаційної безпеки, спрямованої на подолання загроз та викликів у даній сфері, забезпечення інформаційного розвитку суспільства, зокрема формування інформаційного простору, який є основою соціально-економічного, політичного й культурного розвитку [4, с. 23–24].

Інформаційні виклики з боку РФ зумовлені логікою історичного розвитку цієї держави, традиціями її державного управління та, звісно, спільною історичною, соціокультурною спадщиною, навіть якщо це інспірувалося штучно. Росія завжди вважала себе «старшою над рівними», «старшою сестрою», яка має право нав'язувати своє бачення сучасних політичних процесів і встановлювати свої правила існування пострадянських республік.

На підтвердження цієї тези можемо навести приклади виступів президента РФ. У 2005 р. пролунала заява В. Путіна, що крах СРСР став найбільшою геополітичною катастрофою століття. Пізніше, у 2007 р., у промові на Мюнхенській конференції він виступив із тезою, про неприйнятність і неприпустимість однополярного світу, де домінуватимуть США. Окрім того, згадаємо виступ В. Путіна на саміті НАТО в Бухаресті 4 квітня 2008 р., у якому президент РФ висловився про державні стратегії Грузії й України. Зокрема, він відзначив: «Україна, взагалі, дуже складна держава. Україна в тому вигляді, в якому вона сьогодні існує, вона була створена за радянських часів; вона отримала території від Польщі – після Другої світової війни, від Чехословаччини, від Румунії... Від Росії величезні території одержала на Сході та на Півдні. Це складне державне утворення. І якщо ще внести туди натівську проблематику, інші проблеми, – це взагалі може поставити на межі існування самої державності... Крим просто передано Україні рішенням Політбюро ЦК КПРС. Навіть не проведено державних процедур щодо передачі цієї території...» [5].

В основі інформаційної складової підготовки до гібридної агресії РФ проти України перебуває концепція «руського миру». Вона з'явилася на початку ХХІ ст. із чітким нарративом про захист росіян і російськомовного населення поза межами Росії. Із приходом до влади В. Путіна ця концепція отримала подальший розвиток, залучивши наукове середовище й російську діаспору. Зазначену концепцію почали активно просувати в ЗМІ, до неї залучено наукову громадськість пострадянських республік, у томі числі й українську. Отже, концепція «руського миру» відіграла істотну роль на початковому етапі інформаційної війни. У контексті російсько-української гібридної війни концепція «руського миру» виявилася потенційною загрозою української державності та виконує функцію ідеологічного підґрунтя в подальшій агресії на Сході України й у Криму.

Аналізуючи інформаційні виклики, погоджуємося з думкою Л. Павлюк, що «після розпаду СРСР обидві країни проводили деміфологізацію радянського світогляду (що їх об'єднувало), однак у пошуку нових «культурно-політичних парадигм» почали створювати нові міфологеми, пов'язані з національним самоствердженням та реалізувалися, з-поміж іншого, й у мас-медіа» [6, с. 6.]. При цьому відзначимо, що російські міфологічні сюжети й образи суперечили українським (з огляду на тривалу історію непростих стосунків між Україною та Росією), однак засоби масової інформації обох держав (особливо в період загострення російсько-українського конфлікту) наполегливо репрезентували міфологеми в повідомленнях різного змісту, протиставляючи їх та наголошуючи на аспектах, що «вписувались» у новостворювану ідеологію. С. Онуфрив, яка вивчала відносини України й Росії на основі матеріалів мас-медіа, охарактеризувала це як «боротьбу двох дискурсів» [7, с. 5].

Наразі російські медійні структури працюють у «кращих радянських традиціях». Відзначимо, що російське телебачення жорстко контролюється державою, медійна свобода кінця 1990 – початку 2000-х рр. залишилася позаду, а нині новини, аналітика створюються штучно, із допомогою вивірених пропогандиських штампів та методів. Водночас українські «комерційні» канали, де власники «задають тон» реакційної політики, за своєю суттю є політичними проектами, а відтак вони апріорі орієнтовані на використання маніпулятивних технологій. Однак українським телеканалам певною мірою властивий «плюралізм думок» (у тому числі й критика очільника держави та високопосадовців), котрий, звісно, залежить від того, яку позицію щодо влади займають їхні власники [8].

Більше того, інструментами «м'якої сили» виступали також російські політики, історики, діячі культури й мистецтва, а також священнослужителі Московського патріархату в Україні, які поряд із нібито «високими духовними ідеалами» несуть до нас ідеї «спільної історії», «єдиного народу», «єдиної території» в межах колишнього Радянського Союзу, при цьому применшуючи, а то й заперечуючи роль українців та України у формуванні тисячолітньої історії Київської Русі й перекручуючи справжню українську історію на власний розсуд [9].

Усі вищевказані фактори формують інформаційні виклики для України, у розвитку яких можна виокремити такі етапи:

1991–1999 рр. – період, що характеризується відносно дружнім російсько-українським інформаційним контекстом, котрий ґрунтувався на усвідомленні спільних соціально-економічних, політичних проблем, а отже, і їх спільному розв'язанні. Водночас спостерігалась адаптація до політичної дійсності незалежної України, російських медіа-структур, визнання російським політикумом та інформаційною системою демократичних принципів легітимності Української держави (політичні вибори, конкурентність плюралізм, свобода слова), але через власний контент ідеологічних, ідейно-політичних стереотипів. Процес формування російського пропагандистсько-ідеологічного спектра здійснювався синхронно зі становленням медіа-структури України, тому остання поступово перетворювалася на елемент політичного капіталу та впливу. На думку В. Горбуліна, «набуття Україною незалежності в 1991 р. у результаті розпаду СРСР від початку розглядалось і розглядається російською елітою як прикре історичне «непорозуміння», яке повинно бути якнайшвидше виправлене. Події 2014–2015 рр. довели, що подібний погляд знаходить широку підтримку у всіх прошарках російського суспільства. Навіть у січні 2016 р., згідно з результатами соціологічних опитувань, 64 % росіян підтримують агресію проти України» [10].

Початок 2000-х рр. – до революційних подій кінця 2013–початку 2014 рр. – етап, коли окреслилися такі основні інформаційні виклики для України, як початок проведення російськими спецслужбами інформаційних спецоперацій із використанням розбіжностей в українському суспільстві та політикумі російськими агентами впливу (телебачення, радіо, інтернет-видання, діячів культури та мистецтва), вибудовування механізмів зміни поглядів, свідомості та вчинків соціальних груп в українському інформаційному просторі. Так, у 2005 р. до дня Перемоги створено бренд – георгіївську стрічку, поява якої безпосередньо пов'язана із символікою Помаранчевої революції 2004 р. Помаранчеві стрічки як символ Українського майдану, набули шаленої популярності у світі. Починаючи з 2005 р., нову стрічку безкоштовно масово роздавали людям перед 9 Травня, розповідаючи, що це дійсний символ дня Перемоги. Тим самим населення привчалось до нового стереотипу, що, урешті, перетворився в новий міф, який насправді є фікцією. Отже, із колективної пам'яті витіснили асоціацію помаранчевого кольору виключно з Помаранчевою революцією. Новий бренд просувався активно та агресивно, а більшість його прихильників нині свято вірять, що георгіївська стрічка – давній винахід часів війни. Сьогодні ця стрічка стала символом російсько-української гібридної війни, а в масовій свідомості вже здійснився новий ребрендинг георгіївської стрічки – «колорадки», як символу російської агресії проти України.

Окреслений період також характеризується як інформаційний вплив російських медійних структур та посадових осіб на виборчі кампанії в Україні, що особливо активно в період із 2000-го по 2012 р.

На думку більшості вчених, окупації Криму й вторгненню на Донбас передувала тривала політика РФ, спрямована на розкол України. Російські

пропагандисти навіювали ідеї різноманітності України. Штучно створювалися лінії розмежування за етнічними, релігійними та регіональними ознаками; особливий акцент зроблено на протиставлення мовних практик. Їхніми зусиллями питанням історичної пам'яті надавали суто конфронтаційний характер. Пізнання й обговорення минулого набувало рис відтворення колишніх конфліктів, а ретельний аналіз перспектив суспільно-політичного розвитку підмінявся нагнітанням суперечок із приводу фальшивих міфологем й обертався актуалізацією архаїчних фобій [11, с. 4].

Отже, на цьому етапі набувала поширення практика залучення російських медіа для політичної боротьби та визнання необхідності їх політичної інструменталізації. Це відбувалося через апробацію тиску російських політичних діячів: відомих і популярних в Україні особистостей щодо проблем подальшого розвитку української політичної системи та її складників. Медійний простір в Україні внаслідок упровадження російськими структурами інформаційно-маніпулятивних технологій набув конфронтаційного й деструктивного характеру, що стало головним інформаційним викликом сьогодення.

Інформаційні виклики цього періоду для України спрямовувалися не лише на розхитування ситуації всередині держави, а й на створення негативного іміджу України у світі. Стартував цей процес ще у 2005 р. під час першої газової війни. Тоді Україну успішно представили як нечесного, щонайменше сумнівного транзитера газу, незважаючи на те, що протягом десятиліть Україна ніколи не допускала зриву поставок природного газу до Європи через свою територію [12].

Із 2014 р. і до сьогодні – етап різновекторності, тобто поширення різноманітних інформаційно-маніпулятивних технологій, метою яких став розкол інформаційно-комунікативного простору за такими ідентичностями, як «майдан» та «антимайдан»; «Схід» і «Захід», «Новоросія» й «Україна», «ДНР-ЛНР», «Росія-ЄС», «Крим-Україна» та ін. Це стало однією з причин подальшого розгортання конфлікту на території України й початку російської агресії.

У промовах колишнього президента В. Янукович звучать фрази: «кривава хунта», «самозванна влада», «Україна стала нагадувати Німеччину часів Гітлера», «Абсолютна більшість жителів Донбасу вийшли на референдум про самовизначення, оскільки межа терпіння народу вже прийшла» [13]. Як бачимо, транслюється й російський владний політичний дискурс, що дає подібне визначення ситуації в Україні, відчувається посилення до Сходу та Півдня України (Криму), де теж досить негативно сприймалася нова влада, і ще до подій 2013–2014 рр. була властива антиукраїнська риторика, мова ворожнечі (наприклад у донецькій, кримській пресі, як стверджують вітчизняні медіа-експерти, поширені терміни «бандерівці», «хунта», «карателі», «укропи») [14].

На цьому етапі залучено комплекс маніпулятивних технологій ЗМК всіма політичними внутрішніми зовнішніми суб'єктами. Агресія проти України мала характер проекції боротьби протилежностей і штучного розколу українського суспільства. Змістові лінії інформаційних викликів змістилися з проукраїнської риторики до антиукраїнської істерії.

Агресія РФ проти України спочатку в Криму, а потім на Донбасі супроводжувалася масштабною інформаційною кампанією, що характеризувалася тотальною дезінформацією ключових цільових груп і масштабним використанням фейкової інформації всіх рівнів.

Отже, існує нагальна потреба у створенні нової парадигми функціонування Української держави, спричиненої інформаційними викликами гібридної війни, а саме: формувати нові підходи до інформаційної безпеки та комунікативної діяльності держави; розробити власний підхід до історії, культури України в умовах функціонування множинних потоків антиукраїнської пропаганд і міфології; знайти баланс між свободою слова та протидією агресивним впливам; диференціювати інформаційну діяльність органів влади відповідно до нав'язаного штучного поділу внутрішньодержавного простору, а відтак і аудиторій (в окупованій зоні, в зоні проведення АТО й на решті території України); забезпечити високоінтенсивну інформаційно-комунікативну присутність у міжнародному просторі [15].

РФ окупувала українські території, триває їх інформаційна окупація, установлення певного режиму функціонування інформаційного простору, за якого порушуються інформаційні права українських громадян на окупованих територіях. Тому актуальним для України, котра зіткнулася з потужною, агресивною інформаційною політикою Росії, залишається питання забезпечення інформаційної безпеки й створення конкурентного медіа-середовища.

Досліджуючи інформаційні ризики для України в контексті російсько-української гібридної війни, констатуємо, що за період незалежності українська влада не спромоглася забезпечити дієві заходи щодо захисту інформаційного простору; не наповнила Східний та Південний регіони якісним інформаційним продуктом, спрямованим на формування у свідомості населення національної приналежності до України. Фактично з початку незалежності Україні не вдалося вибудувати на Сході та в Криму продуману, зважену й стратегічну інформаційну політику, яка б стала надійною платформою для подальшого захисту від агресивних інформаційних впливів.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, проаналізувавши інформаційні виклики російсько-української гібридної війни, відзначимо, що вони мають такі конструкти: активне просування концепції «руського миру», тобто обґрунтування необхідності захисту російськомовного населення на пострадянському просторі, особливо в Україні; використання методів, тактик і технологій «м'якої сили»; створення спільного російсько-українського інформаційного поля та наявність у ньому потужного російського лобі; інформаційні атаки на україномовні продукти в медійному середовищі; формування цільової групи в українському суспільстві, яка стала основою для розгортання російської агресії на території України й створення сепаратистсько-терористичних угруповань.

Відзначимо, що державним структурам потрібно звертати увагу, окрім східних регіонів, на Закарпатську, Миколаївську, Харківську, Одеську, Херсонську області, де потенційні інформаційні атаки з боку Росії в рази вищі. Саме вони входять у зону пріоритетів РФ у процесі подальших дій гібридизації російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Почепцов, Г. Інформаційна війна як інтелектуальна війна. URL: <http://osvita.media.sapiens.ua/material/13303>
2. Горбулін, В. (2015). Геополітичний реванш: від ідеї до стратегії. URL: https://dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu_.html
3. Баровська, А. (ред.) (2016). Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 109 с.
4. Чупрій, Л. В. (2015). Концептуальні засади політики національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері (Автореф. дис... д-ра політ. наук; спец.: 21.01.01). Київ, 43 с.
5. Выступление Владимира Путина на саммите НАТО (Бухарест, 4 апреля 2008 года), Информационное агентство УНИАН. 18.04.2008. URL: <http://www.unian.net/politics/110868-vyustuplenievladimira-putina-na-sammite-nato-buharest-4-aprelya-2008-goda.html>
6. Павлюк, Л. (2006). Знак, символ, міф у масовій комунікації, Львів: ПАІС, 120 с.
7. Онуфрив, С. (2005). Політичний дискурс ЗМІ України у світовому інформаційному просторі (Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08), Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 20 с.
8. Козиряцька, С. (2016). Україна та Росія: медіатизація політичного простору. URL: www.seanewdim.com
9. Левченко, О. В. (2017). Еволюція гібридної війни Російської Федерації проти України, *Наука і оборона*, № 2. с. 11–16.
10. Горбулін докладно проаналізував, як Росія роками готувалася до агресії проти України. Навіть масова культура – елемент війни. URL: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/65583/Gorbulin_dokladno_proanalizuvav_jak_Rosija_rokamy_gotuvalasa?fbclid=IwAR3aybxG3Qb8wvVjYbGpncKw33KPDe331sq3z9B--0hERxqGHLPewdDmaI
11. Рафальський, О. О. (2018). Консолідація українського суспільства: етнополітичний вимір. Київ : Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України, 2018. 393 с.
12. Магда, Є. (2014). Виклики гібридної війни: інформаційний вимір. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_5_29
13. Янукович из подполья призвал «остановить кровавую хунту». URL: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/05/12/7025095/>
14. Толокольнікова, К. Уникання мови ворожнечі наблизить мир. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/standards/unikannya_movi_vorozhnechi_nablizit_mi
15. Дмитренко, М. А. Проблемні питання інформаційної безпеки України. URL: <file:///C:/Users/USER/Downloads/3318-12195-1-PB.pdf>

INFORMATION CHALLENGES FOR UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN HYBRID WARFARE

Emphasis is placed on the need for a comprehensive analysis of the information and communication component in the Russian-Ukrainian conflict. The issues of information challenges for Ukraine as a result of the destructive propaganda and manipulative acts of the Russian authorities and mass media, the spread of information expansion and aggression of the Russian Federation are investigated. It is determined that information challenges have

both short and long term dimensions. Information influence from the Russian Federation is conditioned by historical tradition, common development, social & cultural heritage. In addition, the information aggression on Ukraine is based on the «Russian world» concept, which is widely popularized by the Russian media, scientists and politicians, and poses a potential threat to the sovereignty of this country, preserving the integrity of its territory.

In the process of forming information challenges for Ukraine, three stages were identified: 1991–1999, as the initial stage; the end of 2013 – the beginning of 2014 – the deployment of active propaganda and manipulation actions by the Russian special services, political and media in order to change the views, consciousness and actions of the Ukrainian society, as well as to create a negative image of Ukraine in the world. The third stage, starting from 2014 until today, clearly demonstrates the extent of the Russian invasion into the information and communication space of Ukraine and the Ukrainians' consciousness.

It is determined that the preservation of information sovereignty and the formation of an effective security system in the information sphere are the urgent problems for Ukraine, which today is the object of external information expansion, manipulative technologies and destructive information invasion.

Key words: information challenges, information and communication space, Russian-Ukrainian hybrid warfare, information-manipulative technologies, the «Russian world» concept, state information security.

REFERENCES

1. Pocheptsov, H. Information warfare as an intellectual war. URL: <http://osvita.media.sapiens.ua/material/13303> (in Ukrainian).
2. Horbulin, V. (2015). Geopolitical revenge: from idea to strategy. URL: https://dt.ua/internal/gibridna-viyina-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu_.html (in Ukrainian).
3. Barovska, A. (ed.). Hybrid War Information Challenges: Content, Channels, Counteraction Mechanisms: analitychna dopovid. Kyiv: NISD, 2016, 109 p. (in Ukrainian).
4. Chuprii, L. V. (2015). Basic principles of Ukrain's national security policy in the humanitarian sphere: avtoref. dys... doktr. polit. n.; spets.: 21.01.01. Kyiv, 43 p. (in Ukrainian).
5. Vladimir Putin's Speech at the NATO Summit (Bucharest, April 4, 2008), Informatsionnoe ahentstvo UNIAN. 18.04.2008. URL: <http://www.unian.net/politics/110868-vyistuplenievladimiraputina-na-sammite-nato-buharest-4-aprelya-2008-goda.html> (in Russian).
6. Pavliuk, L. (2006). Sign, symbol, myth in mass communication. Lviv: PAIS, 120 p. (in Ukrainian).
7. Onufriv, S. (2005). The Ukrainian Mass-Media political discourse in the world information space: avtoref. dys. na zdobuttia naukovoho stupenia k.filol.n.: 10.01.08, Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka, 20 p. (in Ukrainian).
8. Kozyriatska, S. (2016). Ukraine and Russia: Mediatization of Political Space. URL: www.seanewdim.com (in Ukrainian).
9. Levchenko, O. V. (2017). The evolution of the Russian Federation hybrid war against Ukraine, *Nauka i oborona*, № 2, 2017. P. 11–16 (in Ukrainian).
10. Horbulin analyzed in detail how Russia for years had been preparing for aggression against Ukraine. Even mass culture is an element of war. URL: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/65583/Gorbulin_dokladno_proanalizuvav_jak_Rosija_rokamy_gotuvalasa?fbclid=IwAR3aybxG3Qb8wvVjYbGpncKw33KPDe331sq3z9B--0hERxqGHLAPewdDmaI (in Ukrainian).
11. Rafalskyi, O. O. (2018). Consolidation of the Ukrainian society: an ethno-political dimension. Kyiv: Inctytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2018. 393 p. (in Ukrainian).
12. Mahda, Ye. (2014). The Hybrid War Challenges: An Information Dimension. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_5_29 (in Ukrainian).

13. Янукович из подполья призвал «остановить кровавую хунту». URL: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/05/12/7025095/> (in Russian).

14. Tolokolnikova, K. Avoiding the hate speech will bring peace closer. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/standards/unikannya_movi_vorozhnechi_nablizit_mi (in Ukrainian).

15. Dmytrenko, M. A. Problematic issues of Ukraine's information security. URL: <file:///C:/Users/USER/Downloads/3318-12195-1-PB.pdf> (in Ukrainian).

Матеріал надійшов до редакції 28.08.2019 р.

УДК: (438)«19/.20»:070

Марія Павлюх,

кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент,

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5502-8367>

mariapavluch1982@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ЕТАП СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ СИСТЕМИ ПОЛЬСЬКИХ МЕДІА (НА ПРИКЛАДІ ПРЕСИ «СОЛІДАРНОСТІ»)

У статті досліджено важливий етап трансформації польської преси, у процесі якого сформовано сучасний сегмент польського ринку преси. Предметом дослідження є преса «Солідарності», оскільки з цієї підпільної періодики виникла сучасна польська система друкованих медіа. Наукові питання й дослідження стосуються тоталітарного періоду розвитку польської періодики. У статті використано такі методи, як синтез, функціональний аналіз, порівняльний аналіз, хронологічний принцип. Розгляд матеріалу ґрунтується на дослідженні різних видів преси організації «Солідарність».

У роботі застосовано ґрунтовний аналіз типологічних класифікацій преси «Солідарності» вчених, які досліджують усі види періодики цього історичного періоду. У зведеній таблиці дослідників польської преси проаналізовано всі види підпільних видань за такими критеріями, як територія розповсюдження, періодичність, форма, тематика. Порівнюються класифікації вчених, які розкривають трансформацію соціально-комунікативної системи польських медіа. Велику увагу зосереджено на розгляді хронологічних етапів розвитку підпільної преси, названих у статті фазами розвитку. Хронологічному аналізу трансформаційного етапу надано важливого значення, оскільки фази розвитку вказують на якісні перетворення в польській пресі й становленні нових її видів сьогодні.

У статті вказані на важливі одиниці медійного ринку (назви польських видань), які трансформувались у сучасні види преси під впливом закордонних медіа. Більшість видів медіа мають польське коріння. Розгляд польських підпільних публікацій указує на те, що більшість видів преси «Солідарність» існує сьогодні або перетворена на інші сучасні види преси. Проведено аналіз якісних змін формату польських видань, їхнього тематичного контенту та порівняно їх із підпільними виданнями.

Ключові слова: трансформаційний етап, тоталітарна преса, типологічні групи медіа, підпільна преса, опозиційна інформаційна система, локальні видання, щоденні видання.